

Holland Festival '75

Ein Bericht für eine Akademie

Amsterdam – Nieuwe de la Martheater – vrijdag 6 juni – 23.30 uur
Rotterdam – Piccolo theater – zaterdag 7 juni – 20.15 uur
Den Haag – Diligentia – zondag 8 juni – 20.15 uur

**Hessisches Staatstheater
Wiesbaden**

**Ein Bericht für eine
Akademie**

Regie	Rainer Antoine
Toneelbeeld	Philipp Blessing
Eerste Spreker	Wolfgang Ziemssen
Tweede Spreker	Theo Maier-Körner
Belichting	Alfred Clemenz
Maskers	Werner Feil
Souffleuse	Annie Marke

Pauze na het eerste deel
Uitgegeven door Verlag S. Fischer,
Frankfurt/Main
Opgenomen in de verhalenbundel
Ein Landarzt, 1920.

'Het zal de Academie niets werkelijk nieuws leren en ver beneden datgene blijven wat u van mij verlangt en wat ik met de beste wil van de wereld niet zeggen kan – maar het zal in ieder geval de richtlijnen tonen van de manier waarop een gewezen aap in de mensenwereld is ingedrongen en er zich heeft gehandhaafd.'

Franz Kafka

Geboren in 1883 in Praag, zoon van dominerende vader, een welgesteld koopman, drie jongere zusters, geen broers.

Lagere school en staatsgymnasium; begint op ongeveer 15-jarige leeftijd te schrijven. Is stil, eenzaam, teruggetrokken, vriendelijk.

1901, studie aan de Duitstalige Universiteit van Praag, eerst Duitse taalwetenschap, later rechten. Promotie in 1906. Een jaar advocatuur. Daarna ambtenaar, eerst driekwart jaar bij Assicurazione Generali, daarna tot zijn pensionering op 38-jarige leeftijd bij Arbeiter-Unfall-Versicherungs Anstalt.

1908, eerste publikatie: 8 prozastukken in tijdschrift *Hyperion*. Enige reizen, Noord-Italië, Parijs; vrienden, vooral Max Brod.

Vanaf 1912 sterker wordend isolement, zijn voorwaarde om te kunnen schrijven. *Amerika, Die Verwandlung, Das Urteil*.

Ontmoeting en correspondentie – drie of vier brieven per dag – met Felice Bauer. (Kortgeleden in twee delen in Nederlandse vertaling uitgegeven).

Hun verloving in 1914 wordt na een maand door Kafka verbroken. *Der Prozess*.

1916, opnieuw contact met Felice; 1917, tweede verloving. Verhalen, o.a. *Ein Landarzt* en *Ein Bericht für eine Akademie*. Kafka wil trouwen, zijn baan opgeven, schrijven.

Begin van tuberculose. Lang verlof, geen huwelijk, verblijf op het platteland, bij zijn zuster Ottla.

1919, derde verloving, nu met Julie Wohryzek. Ook deze poging 'te voldoen aan de eisen van de wereld' mislukt. De verloving wordt verbroken.

1920. Verblijf van drie maanden in Merano. Korrespondentie met Milena Jesenská-Polak, een 25-jarige, in Wenen wonende Tsjechische. Intense relatie met weinig perspectieven.

Van eind 1920 tot herfst 1921 in sanatorium in de bergen. Daarna in 1922 pensionering in Praag. *Das Schloss, Ein Hungerkünstler* en andere verhalen.

1923, naar Berlijn, leeft met Dora Diamant, joodse, 20 jaar; eindelijk los van Praag en zijn familie. Snelle verslechtering tbc. Sterft in sanatorium in juni 1924, een maand voor zijn 41ste verjaardag.

Anderen over Kafka

Milena Jesenská:

Het is stellig waar dat wij allen klaarblijkelijk in staat zijn te leven, omdat wij eens een keer onze toevlucht genomen hebben tot de leugen, tot de blindheid, tot de geestdrift, tot het optimisme, tot een overtuiging, tot het pessimisme of iets anders. Maar hij is nooit in een beschermend asiel gevluht, in geen enkel. Hij is absoluut niet tot liegen in staat, evenmin als hij in staat is zich te bedriegen. Hij is zonder de geringste toevlucht, zonder onderdak. Daarom is hij aan alles blootgesteld waartegen wij beschermd zijn. Hij is als een naakte onder gekleden.

W. H. Auden:

Nog nooit heeft een dichter voor zichzelf zoveel waarborgen geschapen om niet begrepen te worden als Kafka.

Max Brod:

Het is zeer eenvoudig om de werken van Kafka te ensceneren als een spookhuis op de kermis, als een soort Duitse Grand Guignol.

Dat is even onjuist als gemakkelijk.

Kafka over zichzelf

Ik, die meestal onzelfstandig was, heb een oneindig verlangen naar zelfstandigheid, onafhankelijkheid, vrijheid naar alle kanten. Liever oogkleppen voordoen en mijn weg tot het uiterste gaan, dan dat de kudde om mij heen draait en mijn blik afleidt.

Geringe levenskracht, opvoeding in misverstand, vrijgezellendom brengen de skeptikus voort, maar niet noodzakelijkerwijs; om de skepsis te redden trouwt menig skepticus, tenminste ideëel, en wordt gelovig.

Waarom houdt het berouw niet op? Het laatste woord blijft altijd: ik zou kunnen leven en ik leef niet.

Het is onrechtvaardig te glimlachen om de held die met een doodwond op het toneel ligt en een aria zingt. Wij liggen en zingen jarenlang.

Een tekst verandert

Verslag voor een academie wordt door twee acteurs gespeeld. Voor het publiek betekent dat het zien en horen van twee interpretaties.

De tekst is hetzelfde, er wordt geen woord veranderd, maar de verschillende persoonlijkheid en mentaliteit waarvoor acteurs en regisseur een keuze hebben gemaakt leveren een totaal verschillende indruk op.

Als de eerste 'aap' zegt: 'Het eerste wat ik leerde was de handdruk; een handdruk betekent openhartigheid', gelooft hij wat hij zegt. Als de tweede 'aap' deze tekst in de mond neemt, benadert hij deze openhartigheid met grote skepsis. Ervaring heeft hem geleerd, dat het mooie gebaar lang niet altijd zo mooi is als het lijkt.

Bij het werken aan de tekst zijn regisseur en spelers niet alleen uitgegaan van de individuele verschillen tussen de twee acteurs, maar ook van een verschil in bewustzijnsniveau tussen de beide sprekers. De eerste heeft het oerwoud nog niet zo ver achter zich gelaten. Weliswaar heeft hij geleerd te denken, te spreken en de menselijke handelingen te imiteren, maar verfijnder menselijke trekjes, zoals ironie en skepsis zijn hem (nog) vreemd. Hij is naïef en goedgelovig.

De tweede spreker kent de mensen, doorziet hen en distantieert zich van hen. Als hij hen imiteert, laat hij merken dat het een bewuste imitatie is. Hij verdedigt zijn eigen gedrag: hij is zich ten volle bewust dat hij het 'aangepast zijn' slechts heeft kunnen bereiken door verraad te plegen aan zijn apennatuur. Hij lijdt onder de verscheurdheid van zijn bestaan, en door hem worden wij ons bewust hoe tragisch het aanpassen is.

Men doet Kafka tekort als men hierbij alleen aan een aap denkt. Dagelijks verkeren mensen in de positie van de gevangenen, aangepaste aap: politici, wetenschapsmensen of kunstenaars. Hij is het symbool voor een bepaalde gedragslijn, die al naar gelang de aard en de morele kracht van het slachtoffer, passief of strijdvast kan zijn.

Kafka's tekst maakt duidelijk dat werkelijk aanpassen of doen alsof, ook als zij zich van dezelfde woorden bedienen, in feite twee totaal verschillende zaken zijn.

Programma-redactie: Janine Brogt.